

ДЫСКУРСНЫ АСПЕКТ ДАСЛЕДАВАННЯ СУЧАСНАЙ ІНТЭРНЭТ-КАМУНІКАЦЫІ

М. С. Цюцянькоў

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
бул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
tsiutsiankovMS@bsu.by*

Разгледжаны асаблівасці інтэрнэт-камунікацыі, якія набываюць ўсё большую значнасць у сучаснай камунікатыўнай прасторы. Адзначаецца, што зносіны ў сетцы інтэрнэт маюць свае асаблівасці, якія праяўляюцца на ўсіх узроўнях і знаходзяць адлюстраванне на ўсіх складніках камунікацыі: адрасаце, адрасанце, канале сувязі, кадзіраванні і дэкадзіраванні інфармацыі, камунікатыўных бар'ерах, мэтах і функцыях зносін і інш. Пабудавана схема сітуацыі зносін, якая апісана ў дачыненні да інтэрнэт-камунікацыі. Мова як кампанент сітуацыі інтэрнэт-зносін сёння развіваецца не толькі на грані вуснай і пісьмовай формаў маўлення, але і адлюстроўвае ўсе найбольш істотныя і актуальныя тэндэнцыі сучаснага моўнага развіцця, а таксама дэманструе крэатыўны патэнцыял камунікатаў.

Ключавыя словы: масавая камунікацыя; інтэртэкст; культура інтэрнэт-маўлення; медыя; маўленчы акт.

THE DISCOURSE ASPECT OF THE STUDY OF MODERN INTERNET COMMUNICATION

M. S. Tutenkov

*Belarusian State University,
9, Kalvariyskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: M. S. Tutenkov (tsiutsiankovMS@bsu.by)*

The features of Internet communication, which are becoming increasingly important in the modern communicative space, are considered. It is noted that communication on the Internet has its own characteristics, which are manifested at all levels of communication and are reflected in all components of communication: addressee, addressee, communication channel, encoding and decoding of information, communication barriers, goals and functions of communication, etc. A diagram of the communication situation is constructed, which is described in relation to Internet communication. Language as a component of the situation of Internet communication today is developing not

only on the verge of oral and written forms of speech, but also reflects all the most significant and relevant trends in modern language development, and also demonstrates the creative potential of communicators.

Key words: mass communication; intertext; the culture of the Internet speech; media; speech act.

Важным аспектам для ўспрымання сучасных форм масавай камунікацыі з'яўляецца цыркулярная мадэль Асгуда-Шрама. Даследчыкі канчаткова пераадольваюць трактоўку камунікатыўных роляў іншых камунікатывістаў, якія базіруюцца выключна на «лінейных» формах яе існавання, і акцэнтуюць ўвагу на цыркулярнай формуле працэсу. Характар іх мадэлі вызначаецца ў паводзінах адразу двух суб'ектаў камунікацыі, асноўнымі задачамі якіх ужо з'яўляецца кадзіраванне, дэкадзіраванне і інтэрпрэтацыя паведамлення. Формула Ч. Асгуда і У. Шрама стала дамінуючай мадэллю камунікатыўных паводзін адрасата і адрасанта на сучасных формах медыяканалаў, аднак яна не можа паўнаважна адлюстроўваць ступень іх удзелу ў працэсах камунікацыі: адзін з удзельнікаў – адрасат ці адрасант – пры аднолькавых умовах можа станавіцца нераўназначным суразмоўцам, наглядаецца значны ўхіл у бок адрасанта як дамінуючай з'явы і вызначацца галоўным аспектам у класічнай камунікацыі [1, с. 3–26].

На сучасным этапе вышэйзгаданая мадэль цыркулярнай камунікацыі разглядаецца і ў беларускай відэаблогасферы. Блогеры актыўна выкарыстоўваюць яе пры пабудове аўтарскага паведамлення да аўдыторыі, параўноўваючы пазіцыі адрасата і адрасанта да адзінага кампанента. Камунікацыя ў гэтым аспекце можа дасягацца толькі ў выпадку, калі адпраўленае паведамленне і атрыманая інфармацыя роўныя па памеры ўспрымання абодвума камунікатарамі і сэнс адпраўленага паведамлення эквівалентны сэнсу атрыманай інфармацыі, – такі камунікатыўны момант можна лічыць паспяховым. Для дасягнення формулы неабходна ўсіх прадстаўнікоў розных сацыяльных груп наблізіць да адзінага культурнага асяроддзя.

У камунікатыўным працэсе не існуе пачатка і канца – ён можа разглядацца як бясконца з'ява. Таму ідэя цыркуляцыі інфармацыі развіваецца ў аспекце раўнапраўных канцэпцый ва ўсіх удзельнікаў камунікатыўнага ўзаемадзеяння, пад якім разумеецца мэтанакіраваны працэс. Шэраг даследчыкаў лічаць, што камунікацыя не ўзнікае з ніадкуль: прычынай для стварэння камунікатыўнага кода паўстае мэта, выяўленая і пастаўленая адрасантам.

Сучасныя інфармацыйныя тэхналогіі кардынальна змянілі магчымасці вядзення камунікацыі ў сацыяльных медыя. Папулярнасцю сярод спажыўцоў карыстаецца «змешаны» тып вядзення дыялогу, які з’яўляецца новым спадкам выражэння сваіх думак на медыя-платформах, таму патрабуе больш пільнай ўвагі сярод удзельнікаў камунікацыі ў віртуальным полі з боку лексіка-семантычных катэгорый. Да «змешанага» тыпу неабходна аднесці масавую і міжасобасную мадэль камунікатыўнага тыпу. Абодва могуць не толькі дапаўняць адзін аднаго, але адначасова функцыяніраваць пры камунікатыўна-маўленчых сітуацыях.

З-за эвалюцыйнага развіцця сацыяльных медыя адбываюцца парушэнні межаў ключавых элементаў камунікацыі – адрасанта, адрасата і паведамлення. Гэта прыводзіць да падзелу маўленчай асобы інтэрнэт-кантэнту на прафесійную і масавую. Апошняя катэгорыя становіцца больш папулярнай і задае тэндэнцыі ў віртуальным свеце: паведамленне цяпер распаўсюджваецца без спецыяльных нарматыўных навыкаў і спадкаў літаратурнай мовы.

Адрасаты віртуальнага свету ў параўнанні з рэальным – відазмяняюцца па формах і фарматах. Цяпер спажыўцы кантэнту ў працэсе вытворчасці не толькі прымаюць удзел у атрыманні інфармацыі ад адрасантаў, але і ствараюць яе самастойна праз формы існавання зваротнай сувязі. Тым самым разбураюць межы ў камунікатыўным асяроддзі лінейнага тыпу, змяняюць спецыяльна ролі адрасата і пераходзяць ад пасіўнай пазіцыі ў актыўную. Гэта прыводзіць да структурнага падзелу паведамлення ад асобы 1: «адпраўніка» да асобы 2: «атрымальніка» і ад асобы 2 да асобы 1. Камунікацыя на базе відэахостынгу вызначаецца пераходам непасрэдна інфармацыйнага пасылу ў дыялогавы. Гэта кардынальным чынам мяняе маўленчую парадыгму – аднакіраваны працэс становіцца двунакіраваным [2, с. 394].

З’яўленне і наўмыснае парушэнне сэнсавага акцэнту пры камунікацыі – першае, на што трэба звяртаць увагу абодвум камунікатарам пры розных мадэлях маўленчых сітуацый. Таму пры медыякамунікацыі асноўным складнікам з’яўляецца эмацыянальна-ацэначная лексіка і сінтаксічныя канструкцыі. Апошнія часцей за ўсё выступае з эмацыянальнай афарбоўкай (клічныя сказы, рытарычныя пытанні або парцэляцыя).

Сацыяльным медыя ўласціва змяшэнне стыляў маўлення, такое сумяшчэнне становіцца магчымым з-за мультызмestaвага паведамлення блогера, пранікнення элементаў размоўнага стылю (жарганізмы, слэнг, усечаныя сінтаксічныя канструкцыі) для выкарыстання больш зразумелых маўленчых сродкаў (напрыклад, у каналы навуковай скіраванасці могуць пранікаць размоўныя словы).

Для вызначэння камунікатыўнага працэсу неабходна даць адказы на пяць пытанняў: «хто паведамляе», «што паведамляецца», «па якім канале», «каму» і «з якім эфектам» – мадэль лінейнай камунікацыі прапанаванаў амерыканскі даследчык Гаральд Ласуэлл. Таму варта падзяляць гэтую мадэль адразу на два функцыянальныя складнікі: вядомы і тэхналагічны. Кожны з пяці складнікаў, прыведзеных у табліцы, уяўляе сабой адразу самастойны прадмет для аналізу камунікатыўнага эфекту.

Складнікі камунікатыўнага працэсу паводле Г. Ласуэла

хто паведамляе	прадстаўляюцца камунікатыўныя першакрыніцы: адрасанты паведамлення
што паведамляецца	аналізуюцца паведамленні, іх структурна-змestавая або тэматычная частка
па якім канале	вывучаюцца асноўныя сродкі, з дапамогай якіх адбываецца камунікацыя
каму	разглядаюцца атрымальнікі паведамленняў, адрасаты, мэтавая аўдыторыя
з якім эфектам	выпрацоўваюцца ўзроўні ўздзеяння і эфектыўнасці камунікацыі

У гэтую мадэль варта дадаць яшчэ два функцыянальныя элементы для пашырэння дыяпазону, якія ўплываюць на камунікатыўны працэс: «для чаго» – з выяўленнем камунікатыўнай мэты і «пры якіх абставінах» – для абазначэння вынікаў і знешніх фактараў, якія адыгрываюць вялікую ролю ў акалічнасцях камунікацыі, падчас якіх адбываецца размова.

Тэхналагічныя ўмовы функцыяніравання інтэрнэт-маўлення ствараюць сітуацыю, калі шпаркімі тэмпамі ўкараняецца так званая віртуальная форма існавання мовы. Яна значна адрозніваецца ад тых стандартаў, што закладзены ў літаратурную мову, таму віртуальная камунікацыя кардынальна ўплывае на знешнія законы развіцця камунікацыі. Усе

тыпы інфарматыўна-камунікатыўных тэхналогій прадвызначылі сучасную пісьменнасць, культуру і грамадства ў цэлым. У выніку пашырэння свайго ўплыву і патэнцыяльных трансфармацый інтэрнэт-маўлення, узбагачэння яго стылістыкі ўзнікаюць новыя фарматы медыйнага дыскурсу.

Дынамічныя працэсы развіцця інтэрнэт-маўлення выклікаюць пільную цікавасць вучоных розных напрамкаў, становяцца ключавым ва ўзнікненні канцэпцый, укараняюцца ў навуковыя сферы. Аналізу падвяргаюцца асаблівасці і тэндэнцыі развіцця не толькі мовы, але і ўсёй сістэмы «благаў». Інтэрнэт-маўленне ўяўляе сабой палікодавую структуру, якая ўбірае ў сябе шэраг мультымедыйных кампанентаў, заснаваных на розных семіятычных сістэмах. Такім чынам, прадметам разгляду становяцца лінгвістычныя катэгорыі, стылістычныя асаблівасці выкарыстання пэўных жанравых сістэм на прасторы інтэрнэту і благаў у адпаведнасці. Моўны аналіз розных лінгвістычных узроўняў (арфаграфічнага, марфалагічнага, сінтаксічнага, лексічнага і таксама стылістычнага) можна правесці пад прызмай вывучэння кантэксту сеткавых жанраў і фарматаў іх увасаблення.

Камунікатыўную мадэль варта заўсёды разглядаць з пазіцыі адрасанта, ад якога залежыць, як успрымуць інфармацыю на базавым узроўні адрасаты: тэхнічнага, семантычнага і ўзроўню эфектыўнасці. Першаму пункту варта надаць галоўны кампанент: пад ім разглядаецца дакладнасць перадачы паведамлення ад адрасанта да адрасата; праблемы семантыкі звязаны непасрэдна з інтэрпрэтацыяй паведамлення і ўспрымання значэння, якое было пакладзена ў першачарговую пазіцыю; эфектыўнасць вызначаецца змяненнем у паводзінах пасля перадачы паведамлення.

З дапамогай «хуткасці» і «колькасці» перадачы інфармацыі бо ад арганізатара кода-паведамлення да непасрэднага яго атрымальніка змяняецца яе эфектыўнасць. Працэс пераўтварэння тэкставай інфармацыі «кадзіраванне» адбываецца на баку перадаччыка (праходзіць падрыхтоўка даных, а пасля – пераўтвараецца ў форму для трансляцыі), затым ідзе перабудова ў зразумелую форму прадстаўленых даных для адрасата «дэкадзіраванне». Гэта ўзаемазвязаныя задачы: першакрыніца і атрымальнік павінны валодаць больш падобнымі звесткамі. Таму неабходна ў працэсе аднаўлення сэнсу паведамлення выявіць зыходныя замысл адпраўніка. Бездакорная камунікацыя магчыма тады, калі аб'ём інфармацыі, перададзенай крыніцай, роўны аб'ёму інфармацыі, атрыманай адрасатам.

Камунікатыўны акт можна лічыць паспяховым толькі ў тым значэнні, калі ў адрасанта і адрасата коды ідэнтычныя і супадаюць пры максімальнай магчымасці. Варта адзначыць, што код пры перадачы паведамлення можа быць адразу страчаны ці скажоны самім адрасантам, таму адрасат не зможа дэкадзіраваць зыходнае паведамленне дакладна, як хацеў бы гэтага адрасант.

Камунікацыя на YouTube-пляцоўцы мае выключна толькі пачатак, але лагічнага завяршэння яна не прадугледжвае. Таму гэты працэс разглядаецца не лінейна і двухбакова: тут прадугледжваецца дакладна зваротная сувязь аадрасатаў адрасантам. «Электронныя» тэксты – вельмі дынамічная з’ява. Пастаянна абнаўляюцца вэб-старонкі, блокі навін і рэкламы, але ж іх аперэдажуюць старонкі блогераў. Іх рэпрэзентацыя вельмі пашырае магчымасці камунікацыі. Удзельнікі інтэрнэт-суполак фарміруюць і прадстаўляюць новую сацыякультурную рэчаіснасць. Сеткавая структура інтэрнэту – у адрозненне ад іерархічнай – прадугледжвае статуснае раўнапраўе ўдзельнікаў камунікацыі, дае магчымасць разняволенага вядзення гутаркі «на роўных».

З’яўленне зваротнай сувязі на відэахостынг у дае магчымасць лепш прыстасаваць перадаванае паведамленне да аўдыторыі, а таксама патрабуе змяніць камунікатыўныя «ролі»: першасны атрымальнік паведамлення, які адпраўляе адказ, становіцца ў пэўнай ступені «адпраўніком» паведамлення, а першасны адпраўнік – атрымальнікам. Такое ўключэнне зваротнай сувязі можна па праву лічыць паўнаважным кампанентам мадэлі сучаснай камунікацыі. Цяпер «лінейная» камунікацыя, якая датычыцца да традыцыйных сродкаў масавай інфармацыі: (тэлебачання, газет, часопісаў), пераўтвараецца ў «нелінейную» дзякуючы магчымасцям інтэрнэту. У новых медыя-каналах камунікатар адразу можа атрымаць сувязь з адрасатам у ходзе рэальнага часу, прамога ўзаемадзеяння.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. *Schramm W.* How communication works // The process and effects of communication. Illinois: University of Illinois press, 1955. P. 3–26.
2. *Цюцянкоў М. С.* Відэаблогасфера ў медыякамунікацыі Беларусі: камунікатыўная характарыстыка // Журналістыка-2021: стан, праблемы і перспектывы: матэрыялы 23-й Міжнар. навук.-практ. канф., прысвеч. 100-годдзю Беларус. дзярж. ун-та, Мінск, 11 лістап. 2021 г. / Беларус. дзярж. ун-т; рэдкал.: В. М. Самусевіч (гал. рэд.) [і інш.]. Мінск: БДУ, 2021. С. 393–397.